

ספר
שְׁעָרֵי
אַרְוֶכָה

לרבינו יעקב אביחצירא זצוק"ל

המבואר

דברי מוסר
לימים הנוראים

מהדורה מפוארת
עם ציונים והוספות רבות

מהדורת פריעזרניא

ספר

שְׁעָרֵי אַרוּכָה

על הימים הנוראים
בסדר כ"ב אותיות התורה

עם ביאור

בינת הארוכה

בו יבוארו דבריו בטוב טעם, על דרך הפשט
ויתפרשו הרמזים והסודות, ועומק הכוונה בדבריו

ילקוט

עין הארוכה

מאסף עשיר של מקורות לדבריו, מאמרי חז"ל שהובאו באמרותיו
ליקוטים נרחבים משאר ספריו, הארות והערות בכוונתו
סדורים להפליא וערוכים בשפה ברורה ונעימה

יו"ל על ידי ממלכת התורה 'עוז והדר'
תשע"ג

מחזורת פריענין

באלול
יחפש נגעי
נפשו
ויתודה

אָנִי יְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי הִרְעָה בְּשׁוֹשְׁנֵים (שיר השירים ו ג). פְּתָבוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְ"לֵא" אֲנִי יְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי רֵאשֵׁי תְבוֹת אֲלוּל, לְרֵמֵז דְּאֶפְלוּ שְׁבַשְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הָאֵדָם טָרוּד וְאֵינוֹ נוֹתֵן לֵב לְעִבּוּדָתוֹ יִתְבַּרֵךְ, חוֹבָה עָלָיו בְּחֵדֶשׁ הַזֶּה לְהִתְעוֹרֵר מִשְׁנֵתוֹ² וְלֶאֱזֹר חֵיל וְלִשְׁנֵס מִתְנִיּוֹ, וְלַחֲפֹשׁ וְלַתּוֹר חֲפוּשׁ

בינת המחשוף

א. ראה באבודרהם (מפילת ראש השנה): הדרשנים אומרים סמך לדבר אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול. וסופי תיבות ד' יודי"ן מספר מ' יום [מר"ח אלול עד יוה"כ]. וכן (דגים ל) 'ומל' ה' אלהיך את' לבבך ו'את לבב זרעך', ר"ת אלול. וכן (ישעיה נט ט) 'ובא לציון גואל' 'ולשבי שתי אותיות אחרונות של גואל ושתי אותיות ראשונות של ולשבי הרי אלול. וכן בדרשות מהר"ח אור זרוע (פ"מ ג) שתשובה באלול מתקבלת שנאמר 'אני לדודי ודודי לי', ר"ת אלול. **ב.** השוגה בהבלי העוה"ז גם נקרא ישן, וכמ"ש הרמב"ם (הל' משונה פ"ג ה"ד) אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו

עין המחשוף

[א] ויתודה ויתחרט. בפסוק (במדבר ה ו-ו): 'דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש הוא. והתודו את חטאתם אשר עשו'. ודרשו חכמים מפסוק זה שחובה על החוטא להתודות על חטאו. וראה בספר המצוות להרמב"ם: והמצוה הע"ג היא שצונו להתודות על החטאים והעוונות שחטאנו לפני האל יתעלה ולאמר אותם עם התשובה. וזה הוא הוידוי. וכוונתו שיאמר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך. ויארין המאמר ויבקש המחילה בזה הענין לפי צחות לשונו. ודע שאפילו החטאים שחייבים עליהם אלו המינים מן הקרבנות הנזכרים (מ' טח - עב) שאמר יתעלה שמי שהקריבם נתכפר לו הנה לא יספיק לו עם הקרבתם בלתי הוידוי. והוא אמרו ית' 'דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש היא והתודו את חטאתם אשר עשו' וכו'. יכול בזמן שהם מביאין מתודין ומנין אף בזמן שאין מביאין תלמוד לומר 'דבר אל בני ישראל והתודו' ועדיין אין משמע וידוי אלא בארץ, מנין אף בגלות תלמוד לומר 'והתודו את עוונם ואת עון אבותם', וכן דניאל אומר 'לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים'. הנה התבאר לך מכל מה

שזכרנוהו שהוידוי מצוה בפני עצמה וחובה לחוטא על אי זה חטא שחטא ובין בארץ ובין בחוזה לארץ בין הביא קרבן בין לא הביא קרבן הוא חייב להתודות כמו שאמר יתעלה 'והתודו את חטאתם אשר עשו'. ולשון ספרא גם כן 'והתודה' זה וידוי דברים. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בפרק אחרון מיומא (פ"ו-פ"ז). וראה עוד ברמב"ם הל' תשובה (פ"א ה"א).
[ב] ויקבל עליו שלא לשוב עוד לעבור על שום אחת מהנה. ברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב-ג): ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר (ישעיה נה ז) 'יעזוב רשע דרכו' וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר 'כי אחרי שובי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר (הושע יד ד) 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו' וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו. כל המתודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר (משלי כח יג) 'ומודה ועוזב ירוחם', וצריך לפרוט את החטא שנאמר (שמות לב לא) 'אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב'.

תְּשׁוּבָתוֹ, ^[ג] כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח יג) 'וּמִדָּבָר
וְעֵזֶב יִרְחָם':

וְהִנֵּה כְּשֶׁתְּחַשֵּׁב רְאֵשֵׁי תְבוֹת וְסוּפֵי תְבוֹת
דְּשִׁלְשָׁה תְבוֹת אֵלּוּ וּמִדָּבָר וְעֵזֶב
יִרְחָם הוּא גִימְטְרִיא 'בְּאֵלֹל', וְהִפְנִינָה"^א
מִשׁוּם דִּהְיָה סְלִיק אֲדַעְתִּין, פִּינּוֹן דְּכִכְל
חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה אֵין הָאָדָם מִתְעוֹרֵר לַעֲשׂוֹת
תְּקוּנָה לַעֲצֻמוֹ כְּמוֹ בְּחֲדָשׁ הַזֶּה, מִהָרְאוּי שְׁלֵא
תִּקְבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, דְּמֵאֵי שְׁנָא כָּל הַחֲדָשִׁים
הוּא יִשָּׁן וְנִרְדָּם, וְעַכְשָׁו בָּא לְקוּם מִשְׁנָתוֹ.^ב
אֲמָנָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא
רַחֲמָן מְלֵא רַחֲמִים, וּמְרַב רַחֲמִים מִקְּבֵל
הַשְּׂבִימִים אֶפְלוּ הָיוּ בְּשֶׁאֵר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה יִשְׁנִים
וְנִרְדָּמִים מְעַבְדָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ
בְּחֲדָשׁ הַזֶּה מִקְּבֵל אוֹתָם. וּמִטַּעַם זֶה נִרְמָז
אֵלֹל בְּמִדָּה וְעֵזֶב יִרְחָם, לֹמֵר דְּמִהָרְאוּי
כִּינּוֹן שְׁכָל חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הָאָדָם הִיָּה יִשָּׁן,
וּבְחֲדָשׁ הַזֶּה דוֹקָא נִתְעוֹרֵר לְקוּם מִשְׁנָתוֹ,
הִיָּה אֲמִינָא דְקִימָה זֹו לָאו שְׁמָה קִימָה"^ג,
מִשׁוּם הִכִּי אֲשַׁמוּעִינָן, דְּהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְרַב רַחֲמָנּוֹתוֹ מִקְּבֵל תְּשׁוּבָתוֹ וּמְרַחֵם עָלָיו:
וְהִיא גּוֹפָה דְאֲשַׁמוּעִינָן בְּרָמָז אֲנִי לְדוּדֵי
וְדוּדֵי לֵי דְהוּא רְאֵשֵׁי תְבוֹת 'אֵלֹל',

לֹמֵר פִּינּוֹן שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁב לִי
דוּד מְרַב אֶהְבְּתוֹ אוֹתִי"^ד, אָף עַל פִּי
שְׁנַתְעַצְלָתִי כָּל חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה וְלֹא נִתְתִּי לֵב
לְשׁוֹב וְלֹא נִתְעוֹרְרָתִי עַד הַחֲדָשׁ הַזֶּה שֶׁהוּא
אֲחֵרִית שָׁנָה, אֶפְלוּ הִכִּי מְרַב אֶהְבְּתוֹ אוֹתִי
שְׁמַח בְּתְשׁוּבָתִי, וְאָמַר לִי דוּדֵי אֶתָּה"^ה,
קְבֵלְתִי אוֹתָךְ בְּרִצּוֹן, לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת.
וְהִנֵּה בְּשׁוֹשְׁנִים גִּימְטְרִיא 'תְּשׁוּב', לֹמֵר
דְּאָף עַל גַּב דְּלֹא שָׁב הָאָדָם רַק עַד הַחֲדָשׁ
הָאֲחֵרוֹן שְׁבִשְׁנָה, אֶפְלוּ הִכִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שֵׁשׁ וְשִׁמְח בְּתְשׁוּבָתוֹ וּמִקְּבֵלָהּ. וְזֵהוּ
בְּשׁוֹשְׁנִים שֶׁהִיא גִימְטְרִיא 'תְּשׁוּב' כְּאֶמֶר,
וּמִשְׁמַעוֹתָהּ" ^ו לְשׁוֹן שְׁשׁוֹן, לְהוֹרוֹת שֶׁהַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֵׁשׁ וְשִׁמְח בְּתְשׁוּבָתוֹ:

הקב"ה
משתעשע
בתשובתו
כבשושנים

עוֹד, 'הַרְוֵנָה בְּשׁוֹשְׁנִים' גִּימְטְרִיא 'עָרוּ
שָׁבוּ יִשְׁנִים"^ז. כְּלֹמֵר דְּכָל חֲדָשֵׁי
הַשָּׁנָה הָיוּ יִשְׁנִים" וְלֹא נִתְעוֹרְרוּ מִשְׁנָתָם"^ח,
וְעַכְשָׁו בְּחֲדָשׁ הָאֲחֵרוֹן נִתְעוֹרְרוּ, וְאֶפְלוּ הִכִּי
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַב אֶהְבְּתוֹ אוֹתָם שֵׁשׁ
וְשִׁמְח בְּתְשׁוּבָתָם וּמִשְׁתַּעֲשַׁע עִמָּהֶם. וְזֵהוּ
הַרְוֵנָה בְּשׁוֹשְׁנִים, כְּלֹמֵר אָף עַל גַּב
דְּהַשְׁתָּא שֶׁהוּא אֲחֵרִית הַשָּׁנָה, הוּא שְׁעָרוּ
וְשָׁבוּ יִשְׁנִים"^ט, אֶפְלוּ הִכִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

בִּינַת הַמַּחֲשׁוּף

לקב"ה מלשון ידידות וכדכתיב (ס"ה ט"ו ב) 'שתו
ושכרו דודים' ופירש רש"י אלו ישראל וכו', וכן על
דרך הסוד הכוונה לקוב"ה ושכינתיה שנקראו דודים
(וה"ל ט"ז ד). וישראל נכללים בשכינה הקדושה ושייך
לקרוא להם דודים לקב"ה, וכן ביחזקאל (מ"ח) 'והנה
עתך עת דודים' וזה שכתב רבינו 'ואמר לי דודי
אתה' שמששבת בתשובה נקראתי דוד לקב"ה.
יד. שניהם עולים תש"ח. טו. רבינו דורש תיבת
'בשושנים' כמו ב'שין' שמאלית לשון של ששון
ושמחה. טז. שניהם עולים תתקצ"ד. או יתפרש
'ערו שבו' לשון עבר, שכעת באלול שבו והתעוררו.
או 'ערו שבו' בלשון ציווי שאף שלא התעוררו עד
כעת, מצוה עליהם הקב"ה שבו והתעוררו.
יז. בהבלי העוה"ז. יח. ולא הקיצו לעסוק בחיי
עולם התורה והמצוות. יט. אף שרק באלול שהוא

גדולה או מצוה קטנה. והוא ע"פ לשון הכתוב
בויקרא (ד' ט) 'דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי
תחטא בשגגה מכל מצוות ה' אשר לא תעשינה
ועשה מאחת מהנה'. ז. שניהם עולים ס"ט.
ח. ברמז זה. ט. ומה שרוצה לשוב עכשיו מחמת
אימת הדין, אין זה הכוונה הרצויה של התשובה,
ולכך היה הו"א שלא תתקבל. י. ראה בסנהדרין
(ל"ט): אם רחמן מלא רחמים הוא מייסר הגדולים
שבהן ביסורין, אף כך, הקדוש ברוך הוא וכו'.
יא. קימה זו לא נחשבת לקימה שמחמתה יקבל
הקב"ה את תשובתו. יב. 'חושב לי דוד' לשון זו
ל"פ בב' אופנים א' שמחשיב ה' את עצמו לדוד
לי אף שנתעצלתי בעבודתו. ב' שמחשיב אותי ה'
לדוד [לידיד] לו וכמו שיבואר להלן. יג. הקב"ה
נקרא דוד לישראל וגם ישראל נקראים דודים

עֵין הַמַּחֲשׁוּף

[ג] כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וּמִדָּבָר וְעֵזֶב יִרְחָם. בַּגְּמָרָא (תענית ט"ז): אֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהַבָּה אֲדָם שִׁישׁ בִּידוֹ עֵבִירָה וּמִתּוֹדָה

השב
באלול
עושה
שלום בין
עליונים
לתחתונים

הוא חֲשֵׁבָה 'שׁוֹשְׁנִים', וְרוּעָה אוֹתָם
וּמְשַׁתְּעֵשֶׁע בָּהֶם:

וְעוֹד, אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי סוֹפֵי תְבוֹת
גִּימְטְרִיא 'אֲרֻכָּעִים', מְשׁוּם דְּחוּבָה
עַל הָאָדָם כָּכֵל מ' יוֹם דְּמֵרָאשׁ חֲדָשׁ אֱלוֹל
עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לַעֲשׂוֹת בָּהֶם תְּשׁוּבָה מְדִי
יוֹם בְּיוֹמוֹ וּלְתַקֵּן מָה שֶׁפָּגַם בְּכָל הַשָּׁנָה.
וְהָאֲרֻכָּעִים יוֹם הָאֱלֹהָ כָּכֵר נִקְבְּעוּ כְּשִׁירָד
מִשֶּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם מִן הָהָר, לְמַחִילָה
וְלִסְלִיחָה וּלְכַפְּרָה, וְלִכְן צָרִיף שִׁיְהִי מ' יוֹם
אֱלֹהָ רְצוּפִים בְּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מְלֵב
וּמְנַפֵּשׁ. וְעוֹד נִרְמְזוּ עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה
בְּמִלַּת 'שׁוֹשְׁנִים' שֶׁהִיא גִימְטְרִיא 'אֱלֹהָ עֶשֶׂר
יָמִים'.² וְהִנֵּה כְּשֶׁתּוֹסִיף עֲשֶׂרֶה עַל חֲשֵׁבוֹן
'אֱלוֹל' הָיִי גִימְטְרִיא 'עֲז', וְנִכּוֹן לֹמַר עַל
זֶה ה' עֲז לַעֲמוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמוֹ
בְּשְׁלוֹם' (תְּהִלִּים כֹּט יא), 'עֲז' הוּא אֱלוֹל עִם
עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ, דְּהִינּוּ
מֵאַחַר שֶׁקָּבַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַיָּמִים

הָאֱלֹהָ לְתְשׁוּבָה שֶׁהֵם נִקְרָאִים 'עֲז' כְּאָמֹר,
אֲז בְּזֶה 'יְבָרֵךְ אֶת עַמוֹ בְּשְׁלוֹם', שְׁמוּחֵל
וְסוֹלַח לָהֶם עַל כָּל מָה שֶׁעָשׂוּ בְּיָמֹת
הַשָּׁנָה, וְהוּא מְרַמֵּז לָהֶם 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק
וְלִקְרוֹב אָמַר ה' וְרַפְּאֵתִיו' (ישעיה נז ט) ²:
וְאֶפְשָׁר לְרַמֵּז דְּבָר זֶה בְּמָה שֶׁאָמַר הַנְּבִיא
(שֵׁם כֹּז ה) 'אוּ יַחֲזֹק בְּמַעֲוֵזִי יַעֲשֶׂה
שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי', בָּא הַנְּבִיא עֲלֵיו
הַשְּׁלוֹם לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם וּלְהוֹרֹת לוֹ דְּאָף
עַל גַּב דְּבִשְׂאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה הִיָּה יִשְׁן וְנִרְדָּם
וְלֹא חָלִי וְלֹא מְרַגֵּשׁ³ לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָוֹת,
מְכַל מְקוֹם אִם יִתְעוֹרֵר בְּמ' יוֹם הַלָּלוּ,
רְפוּאָה שְׁלֵמָה תִּהְיֶה לוֹ, וּמְקַבֵּל וּמְרַצֵּה
לְפָנֵי הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְנַעֲשֶׂה עַל יְדוֹ
שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל
מַטָּה⁴. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב 'אוּ יַחֲזֹק
בְּמַעֲוֵזִי', 'מַעֲוֵזִי' הוּא 'עֲז' שֶׁרַמְזָנוּ בּוֹ אֱלוֹל
וְעֲשֶׂרֶה יָמִים⁵, דְּהִינּוּ בְּיוֹן שְׁנַתְעוֹרֵר בְּיָמִים
הָאֱלֹהָ הַנִּקְרָאִים 'עֲז' וְשָׁב וְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר

בינת המחשוף

שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שכל
הכתוב לשון שלום יעשה לי אחד כנגד פמליא
של מעלה ואחד כנגד פמליא של מטה. וכיון
שניתן לדרוש פסוק זה גם על ענין התשובה וכמו
שכתב כאן רבינו, ממילא יש גם לדרוש שהעושה
תשובה בחודש זה נחשב לו כאילו משים שלום
בפמליא של מעלה ומטה. כד. אלול י' בגימטריא
'עז'.

אחרית השנה רק אז נתנו לב לחזור בתשובה.
ב. שניהם עולים תש"ו. כא. שאף שהיה מרוחק
החוטא מהקב"ה עד עתה מחמת חטאו, מכל מקום
לאחר ששב אומר הקב"ה שלום לרחוק [שהיה עד
עתה רחוק] ומרפאו רפואת הנפש. כב. סמוך
ובטוח על עצמו ולא נותן לב לתקן את אשר עוֹת
(ראה קמ"י יומא כג.). כג. ראה בגמרא (סנהדרין טז)
שדרשו פסוק זה על העוסק בתורה לשמה שמשים

עין המחשוף

וכתב במשנ"ב: ומה שנהגו מר"ח, שאז עלה משה בהר
סיני לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה
עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והוי עת
רצון. ואיכא אסמכתא מקרא (שה"ש ה ט) 'אני לדודי ודודי
לי', ראשי תיבות 'אלול', וסופי תיבות עולה מ' כנגד
ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ, כי באלו ארבעים
יום התשובה מקובלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה
ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה. ועוד סמך
מקרא (דברים ל ט) 'ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב
זרעך' ר"ת אלול.

[ה] ואומר אֵלֶּם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקְרוֹב. בגמרא
(ברכות לד.): אמר רבי אבהו, מקום שבעלי
תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר
'שלום שלום לרחוק ולקרוב' לרחוק ברישא והדר לקרוב.

ואינו חוזר בה למה הוא דומה לאדם שתופס שרץ בידו
שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה
זרקו מידו כיון שטבל בארבעים סאה מיד עלתה לו
טבילה שנאמר 'ומודה ועוזב ירחם', ואומר (איכה ג מא)
'נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים'.

[ז] והארבעים יום האֵלֶּה כבר נקבעו כשירד
משה רע"ה מן ההר. במדרש
(פרד"א מ"ו): ובר"ח אלול אמר לו הב"ה 'עלה אלי ההרה'
והעבירו שופר במחנה, שהרי משה עלה להר שלא יטעו
עוד אחר ע"ז, והב"ה נתעלה באותו השופר, שנאמר
'עלה אלהים בתרועה', וכן התקינו חכמים שיהיו תוקעים
בשופר בראש חודש תשרי בכל שנה ושנה, כתב בשו"ע
(ארי"ח סי' תקפ"א ס"א) נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות
ותחנונים מראש חודש אלול ואילך עד יום הכפורים.

קִלְקַל, בְּנֵה עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעְלָה וּבְפִמְלִיא שֶׁל מַטָּה. וְהִנֵּה מַלְת לִי^כ גִּימְטְרִיא מ', לְהוֹסִיף לְחִזְק הַדָּבָר דָּעַל יְדֵי הַמ' יוֹם הַלָּלוּ הוּא עוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם^כ:

וְאֶפְשָׁר עוֹד לְרַמֵּז דָּבָר זֶה בְּפִסּוּק זֶה (משלי יח י) 'מַגְדֵּל עוֹ שָׁם ה' בּו יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב, דָּהָא כְּתַבְנוּ ד'אֱלוֹל' עִם י' יָמִים גִּימְטְרִיא 'עו', וְהִינּוּ נִמִּי חֻשְׁבוֹן 'מַגְדֵּל'^כ, וְהִינּוּ נִמִּי חֻשְׁבוֹן 'אֲדָנִי' עִם י"ב אוֹתוֹת מְלוּוֹי^כ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, בֶּן אָדָם, פָּקַח עֵינָיִךְ וּרְאֵה, אַף עַל גַּב שְׁהִיִּת נִרְדָּם בְּשִׁנְיָה כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה, עַכְשָׁו 'חֲגוּר חֲרָבָךְ עַל יַרְךָ גְבוּר' (תהלים מה ד)^כ וְתִקֵּן כָּל מַה שֶּׁפָּגַמְתָּ בְּמ' יוֹם הַלָּלוּ, וְזֵהוּ 'הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ' (שם)^ג, שְׁהִימִים הָאֵלֶּה נִקְרָאִים 'עו' וְנִקְרָאִים 'מַגְדֵּל' וְנִקְרָאִים שָׁם ה' אֵל כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְנוּ. וְכָל זֶה לְהוֹרוֹת שֶׁבַח הַשֵּׁב בָּהֶם^כ שֶׁהוּא מְרַצֶּה וּמְקַבֵּל לְפָנָי ה', וְזֵהוּ שֶׁאִמַר 'מַגְדֵּל עוֹ שָׁם

השב בהם הוא מעוול ומגדול לפני ה'

ה', כְּלוֹמַר הַיָּמִים הָאֵלֶּה הֵם מַגְדֵּל וְעוֹ שָׁם ה', וְכִיּוֹן שֶׁפֶן, בְּמַגְדֵּל זֶה שָׁבוּ עוֹ שָׁם ה'^כ, 'בו יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָּב'^ד, דְּתִשׁוּבְתוֹ נִשְׁגָּבָה וְרָמָה עַד מְאֹד:

עוֹד, אֲנִי לְדוּדֵי וְדוּדֵי לִי הִרְעִיה בְּשׁוֹשְׁנִים עִם כָּל אוֹתוֹתֵיהֶם גִּימְטְרִיא 'שִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה' עִם הַכּוֹלֵל^כ, לְרַמֵּז מַה שֶּׁכְּתַב רַבְנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה לְחֵיי הַעוֹלָם הַבָּא (שער רוח הקודש מד.)^כ דְּבַחְדָּשׁ זֶה נִגְלִין י"ג מִדוֹת דְּרַחֲמֵי, וּמִטַּעַם זֶה כָּלוּ עַת רְצוֹן, וְהַתְּשׁוּבָה מְקַבֵּלֶת וּרְצוּיָהּ בּו, לְפִיכָךְ בָּא הַחֻשְׁבוֹן מְכַוֵּן שֶׁל י"ג מִדוֹת בְּפִסּוּק זֶה שָׁבוּ נִרְמָז אֱלוֹל^כ. וְגַם בֶּן מַלְת 'בְּשׁוֹשְׁנִים' הִיא מוֹרָה עַל הַמִּדוֹת, דָּשָׁם זֶה דְּשׁוֹשְׁנִים' יָאָה וְנָאָה לְהִקְרָא עֲלֵיהֶם^כ:

לְדוּד ה' אֲוִרִי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא ה' מַעֲזוֹ חֵינִי מִמִּי אֶפְחַד. בְּקִרְבַּ עֲלֵי מְרַעִים לְאֶכֶל אֶת בְּשָׂרֵי צָרִי וְאִיבֵי לִי הִמָּה כְּשִׁלּוֹ וְנִפְלֵו. אִם תַּחֲנֶה

בחודש אלול מתגלים י"ג מידות של רחמים

ביאור מזמור כז בתהלים

בינת המחשוף

אדנ"י. כב. במ' ימים אלו. כג. 'במגדל' אלו ימי אלול ועשי"ת שבהם נמצא עוז ושם ה', כמו שפירש רבינו לעיל. כד. בו יכול השב להיות צדיק ולרוץ בתשובתו למעלות רמות ונשגבות. כה. 'אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים' עם כ"ז האותיות, עולה אלף ר"ו, כמנין 'שִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה' עם הכולל. כז. לפיכך חשבון שלש עשרה הרומז ל"ג מידות עולה כמנין הפסוק 'אני לדודי' וגו' שבו נרמז אלול. כח. שגם בשושנה יש י"ג עלים.

כה. שבפסוק 'שלום יעשה לי'. כו. 'שלום יעשה בפמליא של מעלה ומטה על ידי מ' ימי תשובה הנרמזים בחיבת לי. כז. 'מגדל' בגימטריא 'עו'. כח. 'אדנ"י' במילוי [אלף דל"ת נו"ן יו"ד] הם י"ב אותיות. כט. ראה ברש"י שם 'חגור חרבך על ירך' - להלחם מלחמתה של תורה. ואף כאן חגור חרבך כנגד היצר הרע. ל. זהו סיום הפסוק שם 'חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך' ופירושו שזהו לך הוד והדר שאתה מתרצה לפני ה'. לא. הוא שם

עין המחשוף

[מה שושנה יש בה י"ג עלין כך לישראל יש י"ג מידות של רחמים המסובבים אותם ברחמים מכל צדדיהם]. **וּרְאֵה** בליקוטי תורה (לבעל התניא ז"ל, ראה לג.) 'אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים' (שה"ש א) הנה שושנה יש בה תליסר עלין כנגד י"ג מכילין דרחמי (וזהו הקדמה א, ח"ג רלג:) שבפסוק 'מי אל כמוך' (מיכה ז יח-ט) ושבפסוק (שמות לד ו-ז) 'אל רחום' וגו', שמשם הוא מקור התשובה להיות נושא עוון וכו' והם המתגלים בראש חודש אלול שאז הוא בחינת עת רצון כי מראש חודש אלול עד אחר יוה"כ הם מ' יום שעלה משה רבינו למרום לקבל לוחות האחרונות ומה ימים הראשונים ברצון וכו' וזהו שכתוב 'הרועה בשושנים' אצל 'אני לדודי ודודי לי' שהוא ר"ת אלול. ועיין עוד שם (לכ. ד"ה אני לדודי) ובסידור הרב (ריש שער אלול).

[ו] דבחודש זה נגלִין י"ג מידות דרחמי. בשער רוח הקודש (מד.): בחודש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא וכו'. ועוד כתב שם (מה) עוד יש כוונה אחרת גדולה והיא זאת, כי הנה יש ברישא דעתיקא י"ג נימין דשערי, וכנגדם למטה, י"ג תיקוני דיקנא דעתיקא, והנה הי"ג נימין הם באופן זה וכו' ואם אינך מתענה בהם תעשה הייחוד ההוא בכל חודש אלול, כי הוא מסוגל מאד בחודש זה כנוצר לעיל כי אז נפתחים י"ג מקורות של תיקוני דיקנא. [ז] מילת בשושנים היא מורה על המידות. ראה בזהר (הקדמה א): רבי חזקיה פתח, כתיב (שה"ש ב) 'כשושנה בין החוחים', מאן 'שושנה' דא כנסת ישראל וכו', מה שושנה אית בה תליסר עלין, אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילין דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא

שְׁעָרֵי

אות אֶלֶף

אָרוּכָה

ה

השב
באלול
מוקף ב"ג
מידות
הרחמים

לְדוֹד ה' אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אֵירָא ה' מַעֲזוֹ
חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד. בָּא לְרַמּוֹ דְּהַחֲדָשׁ
הַזֶּה נִפְתָּחִים בּוֹ י"ג מְקוֹרֵי דְרַחֲמֵי, וְהֵם
מְקִיפִים לְאַבָּא וְאַמָּא¹⁰. וְהַזְכִּיר כָּאֵן ב' הַיּוֹת¹¹,
אֶחָד כְּנָגַד מְקִיף אִמָּא וְאֶחָד כְּנָגַד
מְקִיף אַבָּא, ה' אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי כְּנָגַד מְקִיף
אִמָּא, ה' מַעֲזוֹ חַיִּי כְּנָגַד מְקִיף אַבָּא שְׁשֻׁם
הַחַיִּים, שְׁנַאֲמַר (קהלת ז יב) 'הַחֲכָמָה תַּחֲפֶיָה
בְּעֲלֵיָה'¹². עוֹד הַזְכִּיר כָּאֵן ג' דְּבָרִים אֹרֵי
וַיִּשְׁעֵי וּמַעֲזוֹ חַיִּי, כְּנָגַד י"ג נִימִין וַיִּג
חֲנֻרְתִּי וַיִּג מְכִילֵן דְּנִפְתָּחִים בַּחֲדָשׁ הַזֶּה¹³.
וְאִמַר מֵאַחַר דְּנִפְתָּחִים מְקוֹרוֹת הַרַחֲמִים
וְהַחַיִּים בַּחֲדָשׁ הַזֶּה, בּוֹדָאֵי דְלֹא אֵירָא וְלֹא
אֶפְחָד מְכַל הַמְקַטְרָגִים. עוֹד, אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי
גִימְטְרִיא 'מַצַּפ"ץ מַצַּפ"ץ'¹⁴, וְהֵם ב' הַשְּׁמוֹת
דְּבִשְׁנֵי פְאוֹת דְּאַבָּא וְאַמָּא וְהֵם
רַחֲמִים, ד'מַצַּפ"ץ' גִימְטְרִיא 'בְּרַחֲמִים'¹⁵,
וּב' הַשְּׁמוֹת הָאֵלֶּה הֵם חֲלוּף ב' הַיּוֹת¹⁶.
וּמִשׁוּם הַכִּי נִזְכְּרוּ נְמִי כָּאֵן ב' הַיּוֹת¹⁷,
לְרַמּוֹ מַה שְׁכַתְּבֵנו¹⁸:

וְהִנֵּה ה' אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי יֵשׁ בְּהֵם י"ג אוֹתוֹת,
כְּנָגַד י"ג מְכִילֵן דְּרַחֲמֵי, י"ג תְּקוּנֵי
דִיקְנָא, דְּבַגְלוּי דִיקְנָא נִכְנָעִים הַחִיצוֹנִים
וּמִתְבַּטְּלִים, וּכְמוֹ שְׁאִמַר בְּזוּהַר הַקְּדוּשׁ
בְּאֶדְרָא רַבָּא (ח"ג קלט:): עַל פְּסוּק 'מִן הַמַּצַּר
קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה' (תהלים קיח ה-),
דְּשֵׁם רַמְזוֹ דְּדוֹד הַמְלֵךְ עֲלִיו הַשְּׁלוֹם תְּקוּנֵי

בינת המחשוף

י"ג תיקוני דיקנא עולין תרי"ג, כמנין 'אורי וישעי'.
ועל דרך שנתבאר בע"ח (פ"ג פ"א) שב' שמות אלו
כוללים את י"ג התיקונים עיי"ש. מ"ד. שניהם
עולים ש'. מ"ה. שהם הוי"ה בא"ת ב"ש.
מ"ו. לעיל שאחד כנגד מקיף אבא ואחד כנגד מקיף
אמא.

עין המחשוף

[טו] והם ב' השמות דבשני פאות דאבא ואמא.
בזוהר (ח"ב קלב:): כגוונא דא מצפ"ץ שמא
דתליסר מכילין דרחמי [כעין זה הוא שם מצפ"ץ שהוא חילוף
שם הוי"ה בא"ת ב"ש. ושם זה הוא שם של י"ג מידות של רחמים
שבדיקנא דאבא ואמא (כמבואר בע"ח שער י"ג פ"א)] שב' שמות
מצפ"ץ הם בב' פאתי הראש של אבא אמא והם
משפיעים אל הי"ג תיקוני דיקנא שתחתיהם.

עֲלֵי מַחְנָה לֹא יִירָא לְבֵי אִם תְּקוּם
עֲלֵי מַלְחָמָה בְּזוֹת אֲנִי כּוֹטֵחַ. אַחַת
שְׂאֵלְתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי
בְּבֵית ה' כֹּל יְמֵי חַיֵּי לַחַיּוֹת בְּנַעַם ה'
וְלִבְקַר בְּהִיכְלוֹ. כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֶכְהַ בְּיוֹם
רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסִתְרֵי אֱהֱלֵי בְּצוּר
יְרוּמָמְנִי. וְעַתָּה יְרוּם רֵאשִׁי עַל אוֹיְבֵי
סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְּאֱהֱלוֹ וְזָבַחִי תְרוּעָה
אֲשִׁירָה וְאֶזְמַרְהָ לָּהּ. שְׁמַע ה' קוֹלִי
אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנֵנִי. לֵךְ אָמַר לְבֵי
בְקִשׁוֹ פָּנָי אֵת פְּנִיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ. אֵל
תִּסְתַּר פְּנִיךָ מִמֶּנִּי אֵל תַּטּ בְּאַף עֲבָדֶךָ
עוֹרְתִי הִיִּיתָ אֵל תַּפְּשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזוּבֵנִי
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזוּבוּנִי וְה'
יִאֲסֹפֵנִי. הוֹרְנִי ה' דְּרַבְרָךְ וְנַחֲנִי בְּאַרְחַ
מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרִי. אֵל תַּתְּנֵנִי בְּנַפְשׁ
צָרִי כִּי קָמוּ בִי עֲדֵי שְׂקָר וַיִּפַּח חֲמָם.
לְוִלָּא הָאִמְנַתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאַרְצֵי
חַיִּים. כְּנֵה אֵל ה' חֲזַק וַיִּאֲמִין לְבָרַךְ
וְכֵנָה אֵל ה'.

וְאִנְבִּי רְאִיתִי לְפָרֵשׁ כָּאֵן בְּסִיעֵתָא דְשְׁמַיָּא
מְזֻמּוֹר לְדוֹד ה' אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי (תהלים
כו), שְׁטוֹב לְאִמְרוֹ בְּכָל הַחֲדָשׁ הַזֶּה מִשׁוּם
שְׁיֵשׁ בּוֹ י"ג הַיּוֹת¹⁹ כְּנָגַד י"ג מְקוֹרֵי דְרַחֲמֵי
דְּנִפְתָּחִים וּמְאִירִים בַּחֲדָשׁ זֶה. וְהִנֵּה כָּל שֵׁם
הַי"ג מְאִירִים, דְּהִינּוּ י"ג נִימִין וַיִּג חֲנֻרְתִּי
וַיִּג מְכִילֵן, כְּלָם מְאִירִים בַּחֲדָשׁ זֶה²⁰:

י"ג הוי"ת
כנגד י"ג
מידות

ל"ח. ראה לעיל מה שהעתקנו משער רוח הקודש.
ל"ט. כמבואר בשער רוח"ק (יסוד י"ו יסוד כוונת אלול).
מ. ה' אורי, ה' מעוז חיי. מ"א. 'אבא' נקרא
חכמה (ווסק מ"ג פ"ג). מ"ב. ג' לשונות כנגד ג'
בחינות של י"ג מידות הרחמים. מ"ג. נראה
שהכוונה שני שמות אלו שמניינם ת"ר, יחד עם

[ח] שטוב לאומרו בכל החודש הזה. בקיצור שו"ע
(ס"י קכח ס"ג): דבחודש זה עוד נוהגין במדינות
אלו מיום ב' דראש חודש אלול עד שמיני עצרת אומרים
בבוקר ובערב לאחר התפילה את המזמור 'לדוד ה' אורי
וישעי'. והוא על פי המדרש (ויקרא כא ד) 'ה' אורי' - בראש
השנה, וישעי' - ביום הכפורים, 'כי יצפנני בסוכה' רמז
לסוכות.

הַדִּיקָנָא. וּפְרַשׁ דְּדוּד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְאָמַר תְּדַע לְמַה הֶצְרַכְתִּי לְהַמְשִׁיךְ תְּקוּנֵי הַדִּיקָנָא, מִשּׁוֹם דְּכָל גּוֹיִם סְבָבוּנִי, וּבִשְׁם ה' שֶׁהוּא שֵׁם הַדִּיקָנָא 'פִּי אֲמִילִם'¹², וְהִכָּא נִמְי כִּינֵן שְׁמִזְמוֹר זֶה דְּאוּרֵי וַיִּשְׁעֵי רוּמְזו לִי"ג תְּקוּנִים, אָמַר כִּינֵן דְּה' אוּרֵי וַיִּשְׁעֵי שְׁמֵאִירִים י"ג תְּקוּנִים בְּחֻדְשׁ זֶה, בְּזֶה לֹא אִירָא וְלֹא אֶפְחַד מִן הַחִיצוֹנִים וּמְכַל הַמְקַטְרָגִים:

וְרֵאִיתִי לְכַתֵּב כָּאֵן הַלְשׁוֹן שֶׁל אֲדָרָא רַבָּא מִשּׁוֹם דְּצָרִיךְ יִשׁוּב, וְזֶה לְשׁוֹנו (ח"ג קלט.): אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַה, קוּם בְּרִי, סִלְסַל תְּקוּנָא דְּדִיקָנָא קְדִישָׁא בְּתְקוּנוֹי אֵלִין¹³, קָם רַבִּי אֶלְעָזָר, פִּתַח וְאָמַר, 'מִן הַמְצַר קָרָאתִי יְהִ עֲנִי בְּמִרְחָב יְהִ וְכוּ' עַד 'מִבְּטַח בְּנִדְיָבִים', תָּאנָא הִכָּא ט' תְּקוּנֵי דְּבְדִיקָנָא דָּא¹⁴ לְהִנִּי תְּקוּנֵין אֶצְטְרִיךְ דְּדוּד מְלָכָא בְּגִין לְנִצְחָא לְשָׂאָר מְלָכִין וְלְשָׂאָר עַמִּין¹⁵. תָּא חֲזִי כִּינֵן דְּאָמַר הִנִּי ט' תְּקוּנִים לְבִתְרָא אָמַר 'כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בִשְׁם ה' כִּי אֲמִילִם'¹⁶, אָמַר הִנִּי תְּקוּנֵין דְּאֲמִינָא לְמֵאִי אִיצְטְרִיכְנָא, מִשּׁוֹם דְּכָל גּוֹיִם סְבָבוּנִי, וּבְתְקוּנָא דְּדִיקָנָא דָּא ט'

ביאור
דברי
הזוהר
בענין
דיקנא
דז"א

תְּקוּנִים דְּאִינוּן שֵׁם ה', אֲשַׁצִּינוּן מִן עֲלָמָא, הָדָא הוּא דְּכְתִיב 'בִּשְׁם ה' כִּי אֲמִילִם'¹⁷. וְתָאנָא בְּצִנְיַעוּתָא דְּסַפְרָא תְּשַׁעַה תְּקוּנֵין אָמַר דְּדוּד הִכָּא, שְׁתָּא אִינוּן בְּשְׁמָא קְדִישָׁא דְּשִׁית שְׁמֵהֶן הוּו, וְתִלְתָּ אָדָם¹⁸. וְאִי תִימָא תְּרִין אִינוּן¹⁹, תִּלְתָּא הוּו, דְּהָא נְדִיבִים בְּכָלִל אָדָם הוּו²⁰. תָּנָא שְׁתָּא שְׁמֵהֶן²¹, דְּכְתִיב 'מִן הַמְצַר קָרָאתִי יְהִ חַד, 'עֲנִי בְּמִרְחָב יְהִ' תְּרִין, 'ה' לִי לֹא אִירָא' תִּלְתָּ, 'ה' לִי בְּעֲזָרִי אֲרַבַּע, 'טוֹב לְחַסוֹת בַּה' חֲמֵשׁ, 'טוֹב לְחַסוֹת בַּה' שְׁתָּא. אָדָם תִּלְתָּ²², דְּכְתִיב 'ה' לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם' חַד, 'טוֹב לְחַסוֹת בַּה' מִבְּטַח בְּאָדָם' תְּרִי, 'טוֹב לְחַסוֹת בַּה' מִבְּטַח בְּנִדְיָבִים' תִּלְתָּ. וְתָא חֲזִי רְזָא דְּמִלְהָ דְּכָלִל אֲתָר דְּאֲדַכְרָא אָדָם הִכָּא לֹא אִידְכָר אֶלָּא בְּשְׁמָא קְדִישָׁא דְּהִכִּי אִיתְחַזִּי²³, מִשּׁוֹם דְּלֹא אֶקְרִי אָדָם אֶלָּא בְּמַה דְּאִיתְחַזִּי לֵהּ, וּמֵאִי אִיתְחַזִּי לֵהּ שְׁמָא קְדִישָׁא, דְּכְתִיב (בראשית ב ז) 'וַיִּצַּר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם' בִּשְׁם מְלָא דְּהוּא ה' אֱלֹהִים²⁴ כְּמַה דְּאִיתְחַזִּי לֵהּ, וּבְגִין כֶּף הִכָּא לֹא אִידְכָר אָדָם אֶלָּא בְּשְׁמָא קְדִישָׁא²⁵, וְתָאנָא, כְּתִיב 'מִן הַמְצַר קָרָאתִי יְהִ עֲנִי

בינת המחשוף

העולם]. נג. ולמדנו בספרא דצניעותא ט' תיקוני דיקנא דז"א שאמר דוד המלך ע"ה כאן באלו הפסוקים של מן המיצר, ששה הם בשם הקדוש כי ו' שמות נזכרים באלו הפסוקים, ונזכר כאן ג' פעמים מילת אדם והם סוד חב"ד דגדלות. גד. ואם תאמר שרק פעמים מוזכר כאן שם אדם. גח. יש כאן ג' פעמים אדם כי מה שכתוב 'מבטוח בנדיבים' הוא כאילו כתוב 'מבטוח באדם'. נו. למדנו שששה שמות הקדושים הנזכרים בפסוקים אלו הם כדלהלן. נו. ושלושה פעמים שזכר אדם הם כדלהלן. גח. ובא וראה סוד הדבר שבכל מקום שזכר כאן אדם לא נזכר אלא עם שם הקדוש שמזכיר תחילה את שם הוי"ה כי כך ראוי להיות. נט. פירוש, שני שמות הללו נקראים שם מלא [וכ"ה בזהר (פ"א מט, ט"ז ק"ג)]. ט. וטעם הדבר לפי שז"א לא נקרא אדם אלא במה שראוי לו ומה ראוי לו שם הקדוש הוי"ה כי אין ז"א נקרא אדם אלא כשנכנסו בו המוחין דגדלות שהם מוחין

מו. 'אמילם' פירש רש"י אכריתם לשון 'ימולל ויבש' (פסלים 51). מח. תקשט ותפרש את תיקון הדיקנא של ז"א באלו התיקונים שביארנו. מט. למדנו שבאלו הפסוקים של מן המצר רמוזים הט' תיקוני דיקנא דז"א כדמפרש ואזיל. והטעם שלא אמר דוד את הוי"ג תיקוני דיקנא דא"א כי להני תיקונין וכו'. נ. כי לכח הגבורות של אלו הט' תיקוני דיקנא דז"א היה צריך דוד המלך ע"ה להתגבר ולנצח את שאר המלכים ושאר העמים. נא. בא וראה ראייה לדבר, כי כיון שאמר דוד המלך ע"ה את הט' תיקונים אמר לאחר מכן 'כל גוים סבבוני וגו'. נב. אמר דוד, אלו התיקונים שאמרת למה אני צריך להם, משום דכל גוים סבבוני לכן אני צריך להתגבר עליהם בכח הגבורות של תיקוני דיקנא דז"א שיש בהם ט' תיקונים שהם נקראים בשם הוי"ה כדמפרש ואזיל, ובכוחם אכלה אותם מן העולם, וזהו מה שנאמר בשם ה' [אלו התיקונים שנקראו כאן בשם הוי"ה] כי אמילם [אכריתם מן

הָכָא כְּדִי לְאַכְנַעַא שְׁנֵאוּי, כְּמוֹ שְׁאָמַר 'כָּל גוֹיִם סְבִיבוּנִי בְּשֵׁם ה', דְּאִינוּן תְּשֻׁעָה תְּקוּנִים אֲשַׁצִּינוּן מִן עֲלְמָא¹⁰. וּפְרֵשׁ דְּט' תְּקוּנֵי אִינוּן, שְׁתָּא שְׁמָהֶן וּתְלַת אָדָם¹⁰, וְאָמַר דְּאָדָם דְּאֶדְכֵר הָכָא, לֹא אֶדְכֵר אֱלֹא בְּשֵׁם מְלֵא דְאִיתְחַזִּי לֵה דְהוּא ה' אֱלֹהִים¹⁰, וְהֵדֵר וְתַנִּי בְּשִׁבְחָא דְאָדָם דְּאֶדְכֵר הָכָא¹⁰. וְעַם כָּל זֶה מְשַׁמְעוֹת דְּקָרְאִי אֶדְרַבָּא אִפְכָּא מִסְתַּבְרָא, דְּמְשַׁמְעוֹת דְּקָרְאִי לְעִנְיָן גְּרַעוּן, וְכַתְּבֵי אָדָם כְּאֵן, שְׁאָמַר 'ה' לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם', מְשַׁמַּע דְּאָדָם אִין בּוֹ מְמַשׁ חַס וְשְׁלוֹם². וְכֵן נִמְי' טוֹב לְחַסוֹת בְּה' מִבְּטַח בְּאָדָם' וְטוֹב לְחַסוֹת בְּה' מִבְּטַח בְּנְדִיבִים', בְּכֻלְהוֹ מְשַׁמַּע דְּאָדָם אִין בּוֹ מְמַשׁ חַס וְשְׁלוֹם. וְהִיכִי דְמִי שְׁהַכְּנִים

בְּמִרְחַב יְה', תְּרִי זְמַנִּי יְה' יְה' לְקַבֵּל תְּרִי עֲלֵעוּי, דְּשְׁעָרֵי אֲתַאֲחֵדִין בְּהוּ¹⁰, וּמְדַחֲמָא דְּשְׁעָרֵי אֲתַמְשַׁכְּאֵן וְתִלְיָן, שְׁאָרֵי וְאָמַר 'ה' לִי [לֹא אִירָא, ה' לִי] בְּעוֹרֵי, בְּשַׁמָּא דְּלֹא חָסֵר, בְּשַׁמָּא דְּהוּא קְדִישָׁא, וּבְשַׁמָּא דְּאִדְכֵר אָדָם¹⁰. וּמַה דְּאָמַר 'מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם'¹⁰, הִכִּי הוּא, דְּתַאנָּא כָּל אִינוּן כְּתָרִין קְדִישִׁין דְּמִלְכָּא, כְּדִי אֲתַתְּקֵן בְּתַקּוּנֵי אֲתַקְרוּן אָדָם, דְּיוֹקְנָא דְּכָלִּיל כְּלָא¹⁰, וּמַה דְּמְשַׁלְפָּא בְּהוּ אֲתַקְרִי שְׁמָא קְדִישָׁא, וְתַעֲרָא וּמַה דְּבַה אֲתַקְרִי הוּי"ה וְאֲתַקְרִי אָדָם, בְּכָלְלָא דְּתַעֲרָא וּמַה דְּבַה וְכוּ'¹⁰. עַד כְּאֵן לְשׁוּנוֹ:

וְהִנֵּה הַמְאָמֵר הַקְדוֹשׁ הַזֶּה תְּמוּהָ, דְּקָאָמַר דְּתַשְׁעָה תְּקוּנֵי דִיקְנָא אָמַר דְּוֹד מְלִכָּא

בִּינַת הַמַּחֲשׁוּף

דהויות דכתיב ויצר ה' אלהים והוא שם מלא שנזכר בו הו"ה שהווא המוחזין דגדלות על שמות אלהים שהיו לו בימי הקטנות כמו שראוי לו שיקבל מוחזין דהויות לכן לא נזכר כאן שם אדם אלא ביחד עם השם הו"ה הקדוש. פ.א. ופירוש הכתוב כי 'מצר' הוא תיקון הראשון שהוא מקום צר ונקרא מצר הזקן, משם קראתי י"ה שיתגלה שם י"ה שם, אבל לא נתגלה בתיקון הראשון, אלא ענני במרחב י"ה, שנתגלה רק בתיקון הרביעי שהוא התרחבות הזקן שתחת התיקון הראשון. ולכן שתי פעמים כתוב כאן שם י"ה כנגד שתי הלחיים שבשתי צדדי הפנים שהשערות אחוים וצומחים בהם והם תיקון הרביעי מתיקוני דיקנא דו"א. פ.ב. וכשראה דוד שהשערות נמשכים ותלויים שהם תיקון הו' והט' שהם משולשלים עד לחוזה, אז פתח ואמר ה' לי לא אירא ה' לי בעזרי והיינו בשם הו"ה שלם שאינו חסר ממנו שתי אותיות ו"ה, בשם שהוא קדוש שהוא שם הו"ה הנקרא שם המיוחד שלא נקראים בשם זה דברים של חול כמו בשם אלהים [שגם הדיינים נקראים אלהים]. ובשם זה נזכר 'אדם' כי רק בשם הו"ה שהווא בחינת המוחזין דגדלות נקרא דו"א אדם. פ.ג. קושיית הזוהר משתמעת לכאורה כאילו ש'אדם' הכתוב כאן לגריעותא נאמר וזהו שאמר 'מה יעשה לי אדם' כאומר 'אל תבטחו בנדיבים בן אדם' וגו' (פסלים קמ"א). אמנם רבינו בהמשך מפרש את הכוונה באופן אחר ולמעליותא. פ.ד. שכל אותם הספירות

הקדושות של המלך שהוא ז"א כשנתקנים בתיקוניהם על ידי המוחזין דגדלות שמתלבשים ומתפשטים בהם, על ידי זה הם נקראים 'אדם' שהוא דיוקן הכולל את הכל, כי המוחזין המתפשטים בהם כוללים את האורות ואת הכלים. פ.ה. אבל מה שנשלף מנרתיקה ולבושה, דהיינו כשעדיין לא נתלבשו בגוף ז"א, אז הם נקראים בשם הו"ה ולא נקראים 'אדם', אבל הנרתיק שהוא הגוף עם המוחזין שבו, אז נקרא בשם ז"א בשני שמות הו"ה ו'אדם', והיינו בכללות הגוף עם המוחזין שבו. פ.ו. שבפסוקים אלו נרמזו ט' תיקוני דיקנא דו"א, ובכוחם גירש והכניע דוד את השונאים מן העולם. פ.ז. ופירש שם בשם ספרא דצניעותא שט' תיקוני דיקנא דו"א שאמר דוד המלך ע"ה באלו הפסוקים של מן המיצר, ששה הם בשם הקדוש שנזכרים באלו הפסוקים, וג' האחרים הם 'אדם' שנזכר ג' פעמים בפסוקים. פ.ח. כמ"ש 'יצר ה' אלהים אדם' וגו'. פ.ט. ולאחמ"כ מדבר הזוהר עוד בשבחו של שם 'אדם' שהוא כולל הכל וכו'. פ.י. ביאור קושיית רבינו, שאף לאחר דברי הזוהר עדיין קשה, כיון שממשמעות הפסוקים נראה שהם מדברים על גרעון וחסרון שבאדם, ונמצא ששם אדם הנזכר בהם אינו מורה על שבה, דהיינו על דמות אדם לעילא, אלא על חסרון, דהיינו על בחינת אדם התחתון שנאמר בו (פסלים קמ"א) 'אל תבטחו וגו' 'בן אדם' וגו', ונאמר (יחזקאל י"ז) 'ארור הגבר אשר בטח באדם' וגו', שהרי הכתוב אומר 'ה' לי' וגו'.

חֲשַׁבּוֹן תִּלְתֵּי אָדָם בְּט' תִּקּוּנֵי דִיקְנָא לְהִיּוֹת לוֹ לְעֶזֶר, הוּא לֹא עָשָׂה בּוֹ מִמֶּשׁ וַיְהִי לּוֹ לְעֶזֶר^ט, דְּבַר זֶה יִתְמָה כָּל הַשּׁוֹמְעוֹ. וְעוֹד הָאִי דְקָאָמַר הֵכָא, וּמָה דְאָמַר 'מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם' הֵכִי הוּא, דְתֵאֵנָא כָּל אֵינּוֹן כְּתָרִין קַדִּישִׁין וְכוּ', לֹא יִדְעָנָא מֵאֵי כּוֹנְתוֹ, אִי לְשִׁבְחָא אִי לְגַרְיַעוּתָא^י:

וְרִאִיתִי בְּפִרוּשׁ עַל הָאֲדָרָא דְכְּתַב חֲכָם אַחַד, דְלְגַרְיַעוּתָא פְּרִיף וּלְגַרְיַעוּתָא מְשֻׁנִי, וּפְרִשׁ דְהֵכִי קָאָמַר, וּמָה דְאָמַר 'מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם' דְמִשְׁמַע אָדָם אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ חֵס וְשְׁלוֹם^{יב}, וּמִשְׁנֵי כֶּף הוּא הָאֲמַת, מִשּׁוּם דְכְּתָרִין דְמִלְכָא קַדִּישָׁא אֵינּוֹן תַּעֲרָא וּמָה דְבַה, וְהַתַּעֲרָא הוּא אָדָם, וּמָה דְבַה הוּא שֵׁם הַיְוִי^{יג}, אִם כֵּן הָעֶקֶר הוּא שֵׁם הַיְוִי^{יד} וְלֹא הַתַּעֲרָא^{טו}, וּמִשּׁוּם הֵכִי אָמַר 'מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם'. זֶהוּ שְׁפָרֵשׁ הַחֲכָם:

וּמְחִיזָה רַבָּה מְכַבּוּדוֹ, דְגַלִּי אֲדַעְתִּיהּ דְלֹא יִדַע וְלֹא הִבִּין מָה דְקָאָמַר הֵכָא. דְלֹא קָאָמַר הֵכָא דְתַעֲרָא אַקְרִי אָדָם, רַק תַּעֲרָא וּמָה דְאִית בֵּהּ שְׁהוּא הַיְוִי^{טז} כְּלֵא בְּכֻלָּל אַקְרִי אָדָם, תַּעֲרָא וּמָה דְאִית בֵּהּ^{טז}. וְהַדְּבָרִים נְכוּחִים וּפְשׁוּטִים^{יז}, דְקָאָמַר דְתֵאֵנָא כָּל אֵינּוֹן כְּתָרִין קַדִּישִׁין דְמִלְכָא כַּד אֲתַתְּקֵן בְּתִקּוּנֵי אֲתַקְרוּן אָדָם דִּיקְנָא דְכֻלִּיל כְּלֵא. הָרִי מְבַאָר דְלֹא אַקְרִי אָדָם עַד שִׁיְהִיָּה שְׁלֵם, דְהֵינּוּ הַצֶּלֶם בְּמַחִין שְׁלוֹ, וְזֶהוּ שְׁאָמַר 'דִּיקְנָא דְכֻלִּיל כְּלֵא', דְהֵינּוּ גּוּף וּנְשָׁמָה. וְאִזִּיל וּמְפָרֵשׁ כִּיצַד הוּא הַתְּקוּן הַזֶּה, וְאָמַר 'וּמָה דְמִשְׁלָפָא בְּהוּ אֲתַקְרִי שְׁמָא קַדִּישָׁא וְתַעֲרָא', פְּרוּשׁ, הַתְּקוּנִים שְׁל מִלְכָא כְּשִׁמְתַּפְּשׁוּטִים, יֵשׁ בְּהֵם שְׁמָא קַדִּישָׁא,

וְתַעֲרָא שְׁהוּא הַתִּיק שְׁלו^{יח}. וְאַחַר כֶּף אָמַר 'וּמָה דְבַה אֲתַקְרִי הַיְוִי^{יט}', דְהֵינּוּ מָה שְׁבַתוּף הַתִּיק אֲתַקְרִי הַיְוִי^כ, לְפִי שְׁבַתְחָלָה לֹא אָמַר רַק שְׁמָא קַדִּישָׁא סְתָם, וְאַחַר כֶּף אָמַר שְׁהוּא הַיְוִי^{כא}. וְהַתִּיק לֹא הַזְכִּיר שְׁמוֹ^{כב}, וְדָבַר פְּשׁוּט שְׁהוּא אֲדַנְי^{כג} אוֹ אֶהֱיָה^{כד}. וְאַחַר כֶּף אָמַר 'וְאֲתַקְרִי אָדָם בְּכֻלָּל דְתַעֲרָא וּמָה דְבַה', הָרִי מְבַאָר דְשֵׁם אָדָם נִקְרָא עַל כְּלָלוֹת הַשְּׁלֵמוֹת^{כה} הַתַּעֲרָא וּמָה דְאִית בֵּהּ. וּמֵאֵין הִבִּין הַחֲכָם דְאָדָם לֹא נִקְרָא רַק עַל הַתַּעֲרָא, וְכָל הַקְּשִׁיּוֹת שְׁהַקְּשִׁינוּ לְמַעְלָה מָה יַעֲשֶׂה לָהֶם, אִם נֹאמַר דְאָדָם לְגַרְיַעוּתָא אֲתַמַּר:

וְהַיְוִי^{כז} לְעֵנִיּוֹת דְעָתִי דְאָדָם שְׁנֹאמַר כָּאן, בְּלִשׁוֹן שְׁבַח נֹאמַר, וּמִשּׁוּם הֵכִי תְנִי וְהִדַּר בְּשִׁבְחָא דְאָדָם, וְאָמַר דְלֹא אִידְכַר אָדָם אֲלֵא בְשִׁמָּא שְׁלִים דְהוּא ה' אֱלֹהִים. וְאָמַר דְשְׁלֵשָׁה מְקוּמוֹת שְׁנֹזְכַר אָדָם כָּאן נֹזְכַר עִמּוֹ שֵׁם הַיְוִי^{כח}, וְלֹא נֹזְכַר אָדָם לְכַדוֹ בְּשׁוּם פְּסוּק בְּלִי שֵׁם הַיְוִי^{כט}, דְגַ' פְּסוּקִים שְׁנֹזְכַר אָדָם כָּאן יֵשׁ עִמּוֹ שֵׁם הַיְוִי^ל, ה' לִי לֹא אִירָא מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם', 'טוֹב לְחַסוֹת בְּה' מִבְּטַח בְּאָדָם', 'טוֹב לְחַסוֹת בְּה' מִבְּטַח בְּנִדְיָבִים. וְכָל זֶה לְהוֹרוֹת דְאָדָם הַנֹּזְכַר כָּאן, לְשִׁבְחָא נֹזְכַר. וּמִשְׁמַעוֹת הַשְּׁבַח בְּקִרְאָא כֶּף הוּא, דְמִלַּת מָה שְׁנֹאמְרָה גְבִי 'מָה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם' לְשִׁבְחָא נֹאמְרָה, דְהַרְבֵּה 'מָה' נֹאמְרִים לְשִׁבְחָא, כְּמוֹ 'מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ' (תְּהִלִּים קד כד), דְהֵינּוּ כְּמָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ, וְכֵן נְמִי 'מָה גְדֻלּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה'' (שֵׁם צב ו), וְכֵן 'מָה רַב טוֹבְךָ' (שֵׁם לא ט), וְכֵן 'מָה אֶהְבֵּתִי תוֹרְתְךָ' (שֵׁם קיט צז), וְכִיּוֹצֵא רַבִּים^י, הֵכָא נְמִי

בִּינַת הַמַּחֲשׁוּף

בו את התיקוני דיקנא. **עד.** שהוא גוף האדם. **עה.** ששם אדם אינו מכון רק כנגד תערא אלא כנגד תערא ומה דאית ביה, שעל שם שניהם נקרא שם אדם. **עו.** ששם אדם מכון כנגד תערא ומה דאית ביה ולא כנגד תערא בלבד. **עז.** של השמא קדישא. **עח.** איזה שם נקרא. **עט.** והשלימות היא התערא ומה דאית ביה. **פ.** ובכללם הם כגון פסוקים אלו 'מה טובו אהליך יעקב' (נמלכי מד ט), 'מה

עא. אם משמעות האדם הנוכח כן הוא על אדם התחתון וכמשמעות אומרו 'מה יעשה לי אדם' כלומר במה יכול לעזור לי, אם כן נמצא שאין בו ממש ואיך יתכן שנחשיב את תיבת אדם הללו בכלל ט' תיקוני הדיקנא להיות לו לעזר. **עב.** לא ידעתי מה כוונת הזוהר להקשות מפסוק זה [האם נשמע ממנו ששם אדם נדרש לשבח או שמא לגריעותא]. **עג.** ואם כן איך החשיב דוד המלך שם זה ורמז